

Sygn.akt III AUa 730/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 stycznia 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Bożena Szponar - Jarocka (spr.)

Sędziowie: SA Barbara Orechwa-Zawadzka

SA Alicja Sołowińska

Protokolant: Edyta Katarzyna Radziwińska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 23 stycznia 2019 r. w B.

sprawy z odwołania D. G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o prawo do ekwiwalentu za deputat węglowy

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 29 sierpnia 2018 r. sygn. akt IV U 832/18

I. zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie,

II. odstępuje od obciążania D. G. kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za II instancję.

SSA Alicja Sołowińska SSA Bożena Szponar - Jarocka SSA Barbara Orechwa-Zawadzka

Sygn. akt III AUa 730/18

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z dnia 8 maja 2018 roku odmówił D. G. prawa do wypłaty deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego.

Odwołanie od powyższej decyzji złożyła D. G.. Zaskarżając w całości powyższą decyzję, zarzuciła jej błędną interpretację art. 74 ust. 1 ustawy z 8 sierpnia 2000 roku o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa (...). Na tej podstawie odwołująca wносиła o zmianę decyzji oraz przyznanie jej prawa do kolejowego deputatu węglowego. W odwołaniu skarżąca podniosła, że była pracownikiem (...) od 1995 roku i z tego tytułu pobierała deputat węglowy. W związku z tym na podstawie zaskarżonego przepisu jest uprawniona do dodatku do emerytury w postaci ekwiwalentu pieniężnego za ten deputat.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. wniósł o oddalenie odwołania.

Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z dnia 29 sierpnia 2018 roku zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał odwołującej się D. G. prawo do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego od 28 marca 2018 roku.

Sąd Okręgowy ustalił, że D. G. w okresie od 15 stycznia 1982 roku do 31 grudnia 1995 roku była zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy jako robotnik przyuczony w (...) Oddział (...) w W.. Z tego tytułu pobierała dodatek węglowy oraz dodatek za umundurowanie w kwocie 93,50 zł miesięcznie. W dniu 9 listopada 2006 roku złożyła wniosek o ustalenie kapitału początkowego. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z 18 sierpnia 2009 roku ustalił wnioskodawczyni kapitał początkowy na dzień 1 stycznia 1999 roku w kwocie 94.766,87 zł. Do wskaźnika wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego organ rentowy przyjął dochody wnioskodawczyni za lata 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994 i 1995. Decyzją z 24 sierpnia 2015 roku organ rentowy przyznał D. G. od 21 sierpnia 2015 roku emeryturę, tj. od daty nabycia uprawnień do emerytury. Podstawę obliczenia emerytury stanowiła kwota składek na ubezpieczenie emerytalne oraz kapitału początkowego. Natomiast zaskarżoną decyzją z 8 maja 2018 roku organ rentowy odmówił D. G. prawa do kolejowego deputatu węglowego. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy podniósł, że świadczenie to przysługuje byłemu pracownikowi kolejowemu pobierającemu emeryturę przyznaną na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin. Świadczenie to przysługuje również ubezpieczonemu, który pobiera emeryturę z tytułu zatrudnienia w okresach równorzędnych z okresami zatrudnienia na kolei oraz osobie, której przyznano kolejową emeryturę. Prawo do deputatu węglowego nie przysługuje jednak emerytowi, jeżeli nie przysługiwało mu ono w okresie zatrudnienia, z tytułu którego powstało prawo do emerytury.

W ocenie Sądu Okręgowego spór pomiędzy stronami koncentrował się na prawidłowej wykładni art. 74 ustawy z 8 września 2000 roku o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego (...). Zgodnie z treścią art. 74 ust. 1 tej ustawy, byłemu pracownikowi kolejowemu pobierającemu emeryturę przyznaną na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin lub przepisów ustawy z 12 czerwca 1975 roku o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, albo przepisów ustawy z 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z FUS, a także członkom rodziny tego pracownika, pobierającym po nim rentę rodzinną, przyznaną na podstawie cytowanych przepisów przysługuje prawo do deputatu węglowego w ilości 1.800 kg węgla kamiennego rocznie w formie ekwiwalentu pieniężnego. Dyspozycją przytoczonego przepisu ustawodawca określił krąg osób, którym przysługuje prawo do tego deputatu, to jest byłym pracownikom kolejowym, pobierającym rentę lub emeryturę lub członkom ich rodzin, którzy prawo do renty lub emerytury uzyskali na podstawie jednego z trzech wymienionych aktów prawnych, a ponadto w okresie zatrudnienia na kolei mieli prawo do deputatu węglowego. Świadczenie to przysługuje również emerytowi lub renciście, który pobiera emeryturę lub rentę z tytułu zatrudnienia w okresach równorzędnych z okresami zatrudnienia na kolei oraz osobie, której przyznano kolejową emeryturę lub rentę w drodze wyjątku (art. 74 ust. 3 ustawy). Prawo do deputatu węglowego nie przysługuje natomiast emerytowi lub renciście, jeżeli nie przysługiwało mu w okresie zatrudnienia z tytułu którego powstało prawo do emerytury lub renty (art. 74 ust. 4 cytowanej ustawy). Sąd I instancji nie podzielił stanowiska organu rentowego, że skoro ostatnim zatrudnieniem ubezpieczonej przed emeryturą nie była praca na kolei, to nie nabyła ona prawa do deputatu węglowego. Wymóg taki nie wynika z przepisu art. 74 ust. 1 cytowanej ustawy, bo gdyby wołą ustawodawcy było ograniczenie przedmiotowego prawa jedynie do kategorii osób zatrudnionych na kolei bezpośrednio przed przejściem na świadczenie emerytalne, to dałby temu wyraz umieszczając stosowny zapis w tym przepisie. W ocenie Sądu Okręgowego art. 74 ust. 1 i 4 cytowanej ustawy należało odczytywać łącznie w ten sposób, że prawo do deputatu węglowego przysługuje byłym pracownikom kolejowym, którzy na podstawie właśnie tego zatrudnienia uzyskali emeryturę lub rentę, co oznacza, że nabycie prawa do emerytury w oparciu o zatrudnienie poza koleją wyklucza nabycie prawa do tego deputatu.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że istotne w sprawie było ustalenie, czy emerytura przyznawana na podstawie ustawy o emeryturach lub rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych została ustalona na podstawie zatrudnienia kolejowego i wówczas prawo do deputatu przysługuje, czy też na podstawie zatrudnienia poza koleją, co wyklucza przyznanie prawa do deputatu. Sąd wskazał, że przepis art. 74 cytowanej ustawy nie odnosi się jedynie do byłych

pracowników ostatnio zatrudnionych na kolei, ale do wszystkich byłych pracowników kolejowych, którzy jako emeryci lub renciści uzyskali to uprawnienie w oparciu o zatrudnienie na kolei.

Jak wynika z niespornego stanu faktycznego skarżąca była pracownikiem kolei w okresie od 15 stycznia 1982 roku do 31 grudnia 1995 roku. Okres zatrudnienia na kolei organ rentowy przyjął za podstawę wyliczeń wartości kapitału początkowego, który następnie był podstawą do ustalenia wysokości emerytury skarżące. Zdaniem Sądu należało mieć na uwadze, że w ustalonym bezspornym stanie faktycznym, jeżeli był pracownik kolejowy, tak jak odwołująca, nabył prawo do emerytury na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a warunki przyznania tego prawa w zakresie odpowiedniego stażu pracy zostały spełnione dzięki zatrudnieniu na kolei to przysługuje mu prawo do ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy. Ponadto również podstawa wymiaru świadczenia emerytalnego ubezpieczonej została ustalona z okresów jej zatrudnienia na kolei, w czasie kiedy skarżąca pobierała deputat węglowy. Powyższe świadczy o tym, że D. G. jest byłym pracownikiem kolejowym, uprawnionym do ekwiwalentu pieniężnego za ten deputat w rozumieniu art. 74 ust. 1 cytowanej ustawy.

Końcowo Sąd I instancji podkreślił, że ustawa nie wymaga, aby ostatnim okresem zatrudnienia przed nabyciem prawa do emerytury była praca na kolei. W tym zakresie Sąd podzielił tożsamy pogląd prawny wyrażony w orzeczeniu Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 27 kwietnia 2016 roku sygn. akt III AUa 1269/15.

Mając na uwadze, że świadczenia są przyznawane od chwili złożenia wniosku Sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

Apelację od tego wyroku wniosł organ rentowy. Zaskarżając wyrok w całości zarzucił mu naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 231 i art. 233 k.p.c. poprzez niezgodność ustaleń Sądu z treścią zebranego materiału dowodowego oraz przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, skutkujące uznaniem, że odwołująca nabyła prawo do emerytury na podstawie ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a warunki do przyznania tego prawa głównie w zakresie odpowiedniego stażu pracy zostały spełnione dzięki zatrudnieniu na kolei, co w konsekwencji powoduje, że wnioskodawczyni spełniła także warunki do przyznania deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego. Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniosł o zmianę zaskarżonego wyroku, tj. o oddalenie odwołania ubezpieczonej bądź o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

W uzasadnieniu organ rentowy wskazał, że ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynikało, że D. G. otrzymała prawo do emerytury powszechnej na podstawie art. 24 ustawy o emeryturach i rentach z FUS z dniem ukończenia powszechnego wieku emerytalnego, tj. z dniem 21.08.2018 r. Jednocześnie bez wpływu na prawo do emerytury powszechnej miał fakt zatrudnienia odwołującej od 15 stycznia 1982 r. do 31 grudnia 1995 r. w (...) Oddział (...) w W.. Podobnie rentę z tzw. ogólnego stanu zdrowia wnioskodawczyni uzyskała z dniem 23.10.2008 r. na podstawie art. 57 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Przepis ten nie przewiduje konieczności zatrudnienia na kolei jako warunku niezbędnego do uzyskania tego świadczenia. Skoro wnioskodawczyni nie nabyła prawa do emerytury bądź renty z tytułu zatrudnienia na kolei to brak jest podstaw prawnych do uznania, iż wnioskodawczyni przysługuje prawo do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego.

D. G. wniosła o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja organu rentowego okazała się uzasadniona.

W apelacji przedstawiono zarzut naruszenia prawa procesowego tj. art. 231 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c. Samo sformułowanie tego zarzutu nie wskazuje na czym miałyby polegać błęd co do oceny dowodów, ani też jakie okoliczności ustalono nieprawidłowo skutkiem naruszenia wspomnianego art. 233 § 1 k.p.c. Tok apelacji wskazuje jednoznacznie, że organ rentowy nie zgadza się z wykładnią prawa, a nie z ustaleniami przedstawionymi przez Sąd pierwszej instancji.

Przebieg postępowania przed sądem pierwszej instancji także nie wskazuje aby okoliczności faktyczne stanowiły przedmiot sporu.

Przeciwnie przedstawione wyżej okoliczności wskazują, że w istocie ustalenia dokonane przez sąd pierwszej instancji nie budzą sporu. Znajdują one należyte potwierdzenie w materiale sprawy. Z tego powodu ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji Sąd Apelacyjny uznał za własne.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, rozpoznając niniejszą sprawę Sąd Okręgowy dokonał błędnej wykładni art. 74 ust. 1 ustawy z 8 września 2000 r. o komercjalizacji i restrukturyzacji przedsiębiorstwa państwowego (...) (tekst jedn. Dz. U z 2017 r., poz. 680, dalej jako ustawa o komercjalizacji).

Prawo do deputatu węglowego w formie ekwiwalentu pieniężnego przysługuje na mocy powyższej ustawy byłemu pracownikowi kolejowemu pobierającemu emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy, przyznaną na podstawie przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin lub przepisów ustawy z 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych albo przepisów ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a także członkom rodziny tego pracownika pobierającym po nim rentę rodzinną przyznaną na podstawie wymienionych przepisów (art. 74 ust. 1 tej ustawy).

Rację ma organ rentowy co do tego, że nie każdemu byłemu pracownikowi kolejowemu, który w okresie zatrudnienia otrzymywał deputat węglowy przysługuje ekwiwalent za deputat węglowy jako dodatek do emerytury. W tym zakresie Sąd Apelacyjny podziela stanowisko wyrażone w wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 7 marca 2012 r. (III AUa 1699/11): „Co prawda art. 74 ust. 1 przewiduje możliwość nabycia prawa do deputatu węglowego byłemu pracownikowi kolejowemu również na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Jednak przepis ten nie może być interpretowany w oderwaniu od ust. 4 tego przepisu. Zgodnie bowiem z ust. 4 prawo do deputatu węglowego nie przysługuje jednak emerytowi lub renciście, jeżeli nie przysługiwało mu w okresie zatrudnienia, z tytułu którego powstało prawo do emerytury lub renty.

W świetle powyższych przepisów należy więc stwierdzić, że prawo do deputatu węglowego przysługuje pracownikom pracującym na kolei. Przysługuje ono również byłym pracownikom kolejowym, którzy na podstawie właśnie tego zatrudnienia nabyli emeryturę lub rentę.

Zatem kluczowe znaczenie w niniejszej sprawie miało ustalenie, czy przyznana D. G. emerytura w oparciu o przepisy ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, została ustalona z tytułu zatrudnienia na kolei. W ocenie Sądu Apelacyjnego poza przesłankami: bycia byłym pracownikiem kolejowych, przysługiwania prawa do deputatu w okresie zatrudnienia (na kolei), istotna jest przesłanka, że prawo do emerytury i renty powinno przysługiwać z tytułu zatrudnienia na kolei.

Próba znalezienia takiego powiązania są orzeczenia odwołujące się do tego, że podstawę wymiaru emerytury ustala się na podstawie wynagrodzeń uzyskanych na kolei. Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie nie podziela tego poglądu. Ważne wskazówki w tym względzie wynikają z treści art. 74 ust. 1 ustawy o komercjalizacji, który wymienia akty prawne na podstawie których przyznanie świadczenia uprawnia do ekwiwalentu. Są to przepisy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin, przepisy ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 1983 r. poz. 144, ze zm.) oraz przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2016 r. poz. 887 ze zm.). Znaczenie ma też treść art. 74 ust. 3 ustawy o komercjalizacji, z którego wynika, że przedmiotowe świadczenie przysługuje również emerytowi lub renciście, który pobiera emeryturę lub rentę z tytułu zatrudnienia w okresach równorzędnych z okresami zatrudnienia na kolei, oraz osobie, której przyznano kolejową emeryturę lub rentę w drodze wyjątku.

Zdaniem Sądu II instancji pomimo, że D. G. w okresie od 15 stycznia 1982 roku do 31 grudnia 1995 roku była zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy jako robotnik przyuczony w (...) Oddział (...) w W. to nie sposób stwierdzić, aby prawo do emerytury została jej przyznane z tytułu zatrudnienia na kolei (decyzją z dnia 24.08.2015 r.). Odwołująca po ustaniu zatrudnienia w 1995 r. w szczególności świadczyła pracę podstawie umów cywilnoprawnych

zawartych w (...) Zakład Usług (...) w W. i (...) Sp. z o.o. w G., ale nie posiadała wówczas statusu pracownika (...) i nie otrzymywała ekwiwalentu za deputat węglowy. Od 23.10.2007 r. odwołująca przebywała natomiast na rencie z tytułu niezdolności do pracy.

Jak wskazano na wstępie rozważań ekwiwalent pieniężny z tytułu deputatu węglowego nie przysługuje każdemu byłemu pracownikowi kolei. Gdyby takie założenie przyjął ustawodawca to w ustawie z 8 września 2000 r. o komercjalizacji powołałby inne akty prawne jak np. ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. poz. 267 ze zm.), czy ustawa z dnia 19 grudnia 1975 r. o ubezpieczeniu społecznym osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia (Dz. U. z 1995 r. poz. 333 i 617 ze zm.), bądź też inna wcześniejsza „ustawa emerytalna” nie dotycząca pracowników kolejowych. Z powyższego wynika natomiast, że zatrudnienie na kolei powinno być przesłanką przyznania emerytury w tym znaczeniu, że emerytura została przyznana byłemu pracownikowi kolejowemu właśnie z tytułu zatrudnienia na kolei. Uzyskanie emerytury z tytułu zatrudnienia na kolei oznacza, że jedną z przesłanek ustalenia tego prawa, określonych przez ustawodawcę, było zatrudnienie na kolei. Dopiero wówczas można mówić, że tytułem przyznania emerytury jest zatrudnienie na kolei. Chodzi tu o sytuację kiedy zatrudnienie na kolei jest wystarczającą przesłanką stażową do nabycia prawa do emerytury lub np. kiedy niezdolność do pracy powstała w okresie zatrudnienia na kolei lub związku z wypadkiem przy pracy na kolei czy chorobą zawodową wynikającą z zatrudnienia na kolei.

W niniejszej sprawie taka przesłanka nie miała miejsca, bowiem podstawą prawną do emerytury wnioskodawczyni nie było zatrudnienie na kolei. Decyzją z dnia 24.08.2015 r. organ rentowy przyznał odwołującej emeryturę kapitałową na podstawie art. 24 ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Do ustalenia wysokości takiej emerytury staż pracy nie jest brany pod uwagę, bowiem stosownie z treści art. 25 i art. 26 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, podstawę obliczenia emerytury stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne oraz kwota zwaloryzowanego kapitału początkowego. Emerytura stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy emerytury przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego. Poza tym, biorąc pod uwagę staż pracy odwołującej na kolei, nie nabyłaby ona prawa do emerytury na podstawie przepisów art. 40 – art. 45 ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z FUS. Wymagany w tym przepisie staż pracy na kolei wynosi 15 lat, zaś odwołująca legitymuje się takim stażem pracy nie większym niż 14 lat. Skoro brak jest związku prawnego między specyfiką zatrudnienia na kolei, a uzyskaniem emerytury, a także związku czasowego między zatrudnieniem na kolei, a przejściem na emeryturę to należy wywieść, że ubezpieczona nie uzyskała emerytury, której tytułem jest zatrudnienie na kolei. Z tego względu nie przysługuje jej prawo do ekwiwalentu pieniężnego.

W tym stanie rzeczy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zaskarżony wyrok podlegał zmianie.

Orzekając od kosztach procesu, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 102 k.p.c. odstąpił od obciążania D. G. kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za drugą instancję. Zgodnie z tym przepisem w wypadkach szczególnie uzasadnionych Sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Przy ocenie przesłanek, wskazanych w tym przepisie, Sąd Apelacyjny wziął pod uwagę charakter niniejszej sprawy (niejednolite orzecznictwo co do spełniania warunków niezbędnych do uzyskania prawa do deputatu węglowego) oraz aktualną sytuację majątkową odwołującej (emerytura w wysokości 1.341 zł).

SSA Alicja Sołowińska SSA Bożena Szponar-Jarocka SSA Barbara Orechwa-Zawadzka